

Hegyi Gergely

Hadak útján

A Yom Kippur-háború (2.)

1. Bevezetés

A Yom-Kippur, vagy más néven negyedik arab–izraeli háború 1973. október 6-án kezdődött a Sínai-félszigeten, az egyiptomi erők támadását követően, majd nem sokkal később a Golán-fennsíkon is kirobbantak a harcok.

A IV. arab–izraeli háború a többi helyi konfliktus közül a leghosszabb és a legvéresebb volt. A harcokat három jól elkülöníthető szakaszra bonthatjuk:

1. Október 6–9.: az arab hadseregek összehangolt jól megtervezett előrenyomulása, időszakos térnyerése.

2. Október 10–14.: az izraeli hadseregbe beérkeznek a tartalékosok, így képesek az ellentámadásokra, a Golán-fennsíkon visszaszorítják a szír csapatokat, a Sínain pedig feltartják az egyiptomi csapatok további előrenyomulását.

3. Október 15–25.: a Golán-fennsíkon hamarabb véget érnek a nagyobb hadműveletek, így Izrael újabb egységeket dobhat át a Déli Arcvonalra, ahol csapást mérhet az egyiptomi csapatokra.

Ugy gondolom, hogy az események könnyebb követhetősége miatt a két front eseményeit külön-külön érdemes tárgyalni, de a háború fordulópontjain utalok a másik front történéseire is.

2. A Déli Arcvonal (harcok a Sínai-félszigeten)

A Szezei-csatornánál 13.50 perckor 1650 löveg zárótüze által támogatva kezdődött meg a IV. arab–izraeli háború. Az egyiptomi csapatok első hulláma több száz rohamcsónakon kelt át a csatornán, elsősorban páncéltörő fegyverekkel felszerelt gyalogságot szállítva, akiknek fő feladata az első

vonalban állomásozó harckocsik és páncélozott járművek semlegesítése volt, amit sikeresen teljesítettek is. A Bar-Lev-vonal homokfalát 10 helyen vízágyúkkal mosták szét, ami körülbelül egyötödére csökkentette az izraeliek által számolt átjutási időt. A második hullám katonáinak fegyverzetét is még főként páncéltörő eszközök alkották, akiknek fő feladata már az erődök megszállása és az átkelési pontok biztosítása volt. Az első napon több roham- és pontonhidat is vertek a csatornán az egyiptomiak, körülbelül húszat, tehát minden elsőlépcsős hadosztály vonalán 4-4-et. Október 6-a estére körülbelül 80 000 egyiptomi kelt át a csatornán és vetette meg a lábát a túlparton. A 2. hadsereg vonalán a hidak építését még aznap befejezték, így itt minden a tervek szerint alakult. A 3. hadsereg vonalán ezek a hidak csak 7-én reggelre készültek el a különböző terepakadályok miatt (tavak, mocsár). A nap végére átszállították a légvédelmi rakétákat, így a támadó csapatok rakétafedezet alatt nyomulhattak előre.

Az izraeliket váratlanul érte a gyors egyiptomi előrenyomulás, és a Bar-Lev-vonal szinte teljes eleste – estére 15 erődöt veszítettek el; bár egyes források szerint a támadások reggelén mindössze 800 katona tartózkodott a vonal erősségeiben. Az izraeli légierő – ami az 1967-es háborúban félelmetes hírnevet szerzett – csak néhány bevetést tudott repülni, és rövid idő alatt a két fronton 10 repülőgépet veszített.

Az egyiptomiak különböző diverzán csoportokat is bevetettek, a Bar-Lev-vonal mögött, akiknek elsődleges feladata a kommunikációs vonalak zétrombolása az összeköttetés zavarása és az utánpótlás akadályozása volt. Ezeket a csapatokat a tartalék

izraeli egységek a nap végére felszámolták. Az egyiptomiak SCUD rakétákat lőttek ki a Déli Főparancsnokságra valamint légitámadással leromboltak több légibázist a Sínai-félszigeten.

A támadó gyaloghadosztályok átkelésével 5, átlagosan 6-8 km széles és 3-5 km mély hídfő létesült a csatorna keleti partján. Az izraeli kormány elrendelte a teljes mozgósítást és útnak indította a *Mendler* hadosztály két dandárát a csatorna felé.

Október 7-én az arcvonalteljes szélességében tovább folytak a harcok, az egyiptomi támadó dandárok tovább nyomultak előre, a hídfőállásokat összefüggővé tették és átlagosan 12 km. mélységűre növelték, a „Tüzérségi” útig. Elfoglalták a Bar-Lev-vonal néhány újabb erődjét, a nap végére mindössze a legészakibb a „Budapest” és a legdélibb „Quay” maradt izraeli kézen. A nap folyamán a frontra érkezett a 162. (Adan) és 143. (Saron) páncélos hadosztály, ezzel a Déli Arcvonalon állomásozó izraeli csapatok létszáma kétszeresére emelkedett (5-ről 11 dandárra).

Az izraeli vezetésben kisebb pánikhangulat alakult ki, hiszen senki sem számolt ilyen méretű egyiptomi és szíriai előrenyomulással. Egyes források szerint *Golda Meir* miniszterelnök ekkor rendelte el a *Végítélet napja* fedőnevű terv végrehajtását. Ennek következtében 13 atomrobbanófejet szereltek össze a Negev-sivatagban, ezek egy részét ballisztikus rakétákra szerelték, más részüket pedig a légierőhöz szállították. A *Végítélet napját* csak október 9-én fűjték le, miután változás állt be a frontok állapotában.

A hadsereg vezetői között sem volt egyetértés a teendőket illetően. Voltak olyan vélemények is, miszerint fel kell adni a Bar-Lev-vonal egészét és vissza kell vonulni egészen a Sínai-félsziget hágóiig, majd a helyzet stabilizálódása után lehet egy ellentámadás tervezését megkezdeni. A másik

tábor vezetője *Saron* tábornok volt, aki azonnali ellentámadást sürgetett.

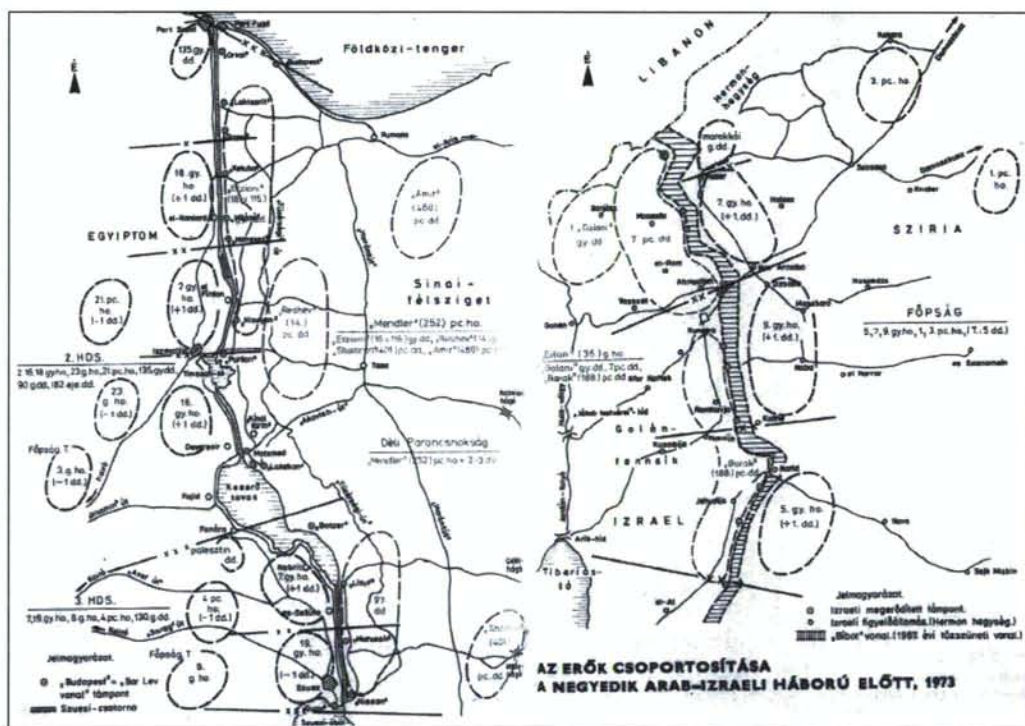
Végül arra a megoldásra jutottak, hogy utánpótlás szempontjából a Golán-fennsík élvez elsőbbséget, mivel ott nincs hely a visszavonulásra, ezért minél gyorsabban meg kell állítani a Szír előrenyomulást. Ezért a Bar-Lev-vonalat kiürítik, csak kisebb ellentámadásokat indítanak, csak annyira közelítik meg a csatornát, hogy az egyiptomi nehéztüzérség közvetlen tüzének még ne legyenek kitéve. Azonban ha a korlátozott ellentámadások során el tudnak jutni a csatorna partjára és ott esetleg el tudnak foglalni egy hidat, akkor átkelhetnek a csatornán és hídfőt alakíthatnak ki. (Ezt merész tervet *Saron* tábornok dolgozta ki és a fiatalabb tisztek többsége lelkesen támogatta.)

Október 8-án az egyiptomi csapatok folytatták erőik átszállítását a csatornán, valamint a hídfőállások megszilárdítását. A terveknek megfelelően az izraeliek megpróbáltak egy korlátozott ellencsapással, melyet az *Adan* hadosztály indított meg, menetközben azonban a parancsot döntő ellencsapásra változtatták, mely szerint a hadosztálynak átkelést kellene kierőszakolnia a csatornán keresztül. Azonban ez a támadás – részint a nem tökéletes kidolgozás, részint a hiányos légitámogatás miatt – a jól kiépített egyiptomi védelmi vonalakon összeomlott. Az Adan hadosztály támadásával egy időben a Saron páncélos hadosztály is támadási parancsot kapott, hogy csatlakozzon a másik támadó hadosztályhoz, és támogassa előrenyomulását a Timszah-tó és a Keserű-tavak közötti szakaszon. A kellő támogatás nélkül ez a támadás még nem vezethetett sikerre, ráadásul az El-Kantara és a Keserű-tavak közötti szakaszon az izraeli csapatokat 6-8 km-rel még vissza is szorították.

Október 9-13-a között a front vonalában lényeges változás nem történt, a vonalak

nagyjából megmerevedtek. Több kisebb támadást mindkét oldalon indítottak, azonban látványos sikereket egyik oldalon sem értek el. Az egyiptomiak újabb erőket szállítottak át a Szezei-csatornán, amellyel egy október 14-re tervezett támadást készítettek elő, amire a Szír vezetés kérte meg őket, mivel ekkorra a Golán-fennsíkön változás állt be a háború menetében. Izraeli oldalon a viszonylagos nyugalmat a veszteségek pótlására és a védelem megerősítésére használták fel. Újabb páncélosdandárok érkeztek a térségbe: a 164. (Baram), *Gonen* páncélosdandár, a 243. (Matt) ejtőernyős dandár, valamint a 11. (Peled) gépesített dandár. Ezekkel az erőkkel a Déli Parancsnokság alá már 14 dandár tartozott. Az izraeli vezetés is 14-re időzítette támadását, ám miután tudomásukra jutott, hogy ugyanaznapra várható az egyiptomi támadás felújítása inkább várakozó álláspontra helyezkedtek, és védekező csoportosítást vettek fel.

Az egyiptomi támadás október 14-én 6 órakor vette kezdetét, hosszabb tüzérségi előkészítést követően. A 2. hadsereg sávjában a bal szárnyon a 18. gyaloghadosztály 15. páncélosdandárjának Rumána elleni támadása sikerrel indult, azonban ezt a délután folyamán az Adan hadosztály tartalék erői megállították, majd visszaszorították őket kiindulási állásaikba. Középen a 24. páncélosdandár támadását a Saron hadosztály állította meg. A jobb szárnyon pedig a 21. páncélos hadosztály 1. dandárának Tasa elleni támadását a Saron páncélos hadosztály egy másik dandára állította meg. A 3. hadsereg bal szárnyán a 25. páncélosdandár a Giddi-hágó és a Mitla-hágó elleni támadása során mintegy 10 km-re közelítette meg a hágókat, azonban itt a támadás elakadt. A jobb szárnyon a 4. páncélos hadosztály egy dandára Rász-Szudar ellen indított támadása során körülbelül 20 km-t haladt előre, ekkor azonban az összehangolt páncélos- és

légítámadások nyomán összeomlott, majd kiindulási állásaikba vonultak vissza.

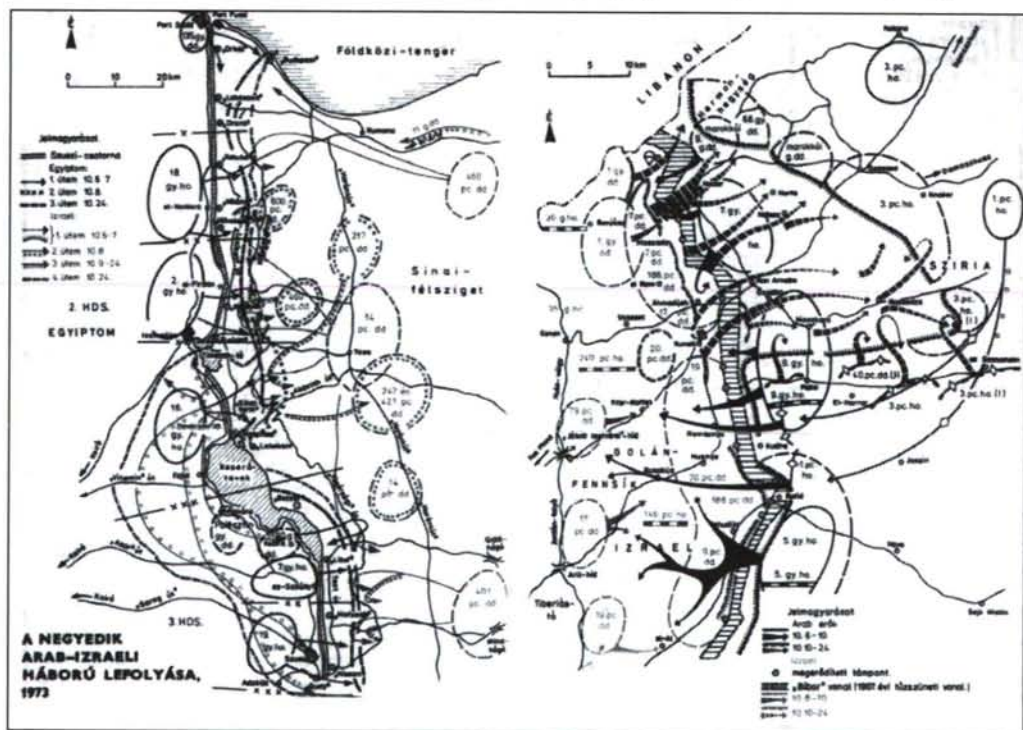
Ez alatt a támadás alatt vetették be a legtöbb páncélost a II. világháború óta. Egyiptomi részről 800, míg izraeli oldalról 500 harckocsi vett részt az ütközetben.

Az egyiptomi támadás azonban eleve kudarcra volt ítélve, mivel a támadásban a csatornán átszállított csapatokhoz képest aránytalanul kevés erőt vetettek be. A 20-22 dandárból mindössze 6-ot. Ennek következtében Izraelnek lehetősége nyílt arra, hogy megkezdje a döntő ellentámadást, amit Saron tábornok már október 7-e óta sürgetett.

A hadművelet az *Abiraj-lev* (Erős szív) fedőnevet kapta, és lényege az volt, hogy a 2. és a 3. egyiptomi hadsereg találkozási pontjánál a Timszah-tó és a Keserű-tavak között, Deversoir közelében 1-2 hadosztállal átkelnek a Szuezi-csatornán, majd ott hídfőt létesítve eldöntik a háborút. A támadással a Saron hadosztályt bízták meg.

A terv ötletét az adta, hogy a 2. és 3. Hadsereg között egy körülbelül 25 km-es rés mutatkozott a csatorna keleti partján, amelyet az amerikai műholdak és az izraeli légifelderítés mindennap ellenőriztek.

A terv szerint a támadást az Izmailiija, Tasa és Keserű-tavak északi partja közötti háromszögben indították. A terület főként homokszivatag, ezért a haderők mozgatózásában kulcsfontosságú szerepet töltött be a területen lévő kiépített utak birtoklása. A területen öt szilárd burkolatú út húzódott. Az első közvetlenül a csatorna partján helyezkedett el. A második a „Lexicon” út volt, ami a Bar-Lev-vonal erőit kötötte össze, a harmadik az Akavish út ami Tasat kötötte össze a csatornával, a negyedik a „Tüzérségi” út amit az utánpótlás és a tüzérség szállítására használtak, és ötödik pedig a Tirtur út (lásd a térképen). A területen helyezkedett el a „Kínai-farm” is, ami eredetileg egy gazdaság volt, nevét pedig onnan

kapta, hogy régebben kínai munkások dolgoztak ott és az épületeken kínai feliratok voltak. A Kínai-farm egy völgyben feküdt és a közelében fekvő csatornák és árkok tökéletesek voltak a gyalogság védelmi harca számára. A támadás megindulásakor ez a terület egyiptomi kézen volt.

Az *Erős szív* hadművelet október 15-én 17 órakor vette kezdetét, amikor a Saron, 247. (Raviv) páncélosdandára elterelő támadást indított. A terv azonban ezután késve folytatódott, mivel a 14. (Resev) páncélosdandár támadása egy, a 243. (Matt) ejtőernyős dandár indulása több órát késlett. Ennek ellenére a Resev páncélosdandár nagyobb nehézségek nélkül elérte a Lexicon, Akavish, illetve Tirtur útkereszteződést. Ezután azonban északkeleti és északnyugati irányba támadó erői egyiptomi ellenállásba ütköztek. A Matt ejtőernyős dandár a járművek hiánya és a torlódás miatt 21 órára csak 20 km-re tudta megközelíteni az útkereszteződést, de 23 óra után a dandár első egységei így is elérték az átkelési körzetet, ahol találkoztak a Resev páncélosdandár már ottlévő biztosítóerőivel. Az átkelési körzeten belül két átkelési helyet jelöltek ki, ahonnan 16-án 00.30-kor az ejtőernyősdandár első hulláma megkezdte az átkelést, és 1.35-re elérte „Afrikát”. 05.00-ra a teljes dandár, nehézfegyverei nélkül átkelt a csatornán, ekkor már a túlparton tartózkodott Saron tábornok is törzsével. 16-án 9 órára az erősítés is átért a túloldalra (mintegy 30 harckocsi és 2000 főnyi gyalogság). Az izraeliek szerencséjére az egyiptomi vezetés nem tett ellenlépéseket az akkor még gyenge hídfővel szemben, valószínűleg nem akarták elhinni a jelentéseket, vagy pedig teljesen meglepődtek ezen a lépésen.

A kisebb egyiptomi ellentámadások visszaverése után az izraeli csapatok alegység-erejű járőröket indítottak a közelükben lévő különböző rakétakilövőök ellen, hogy a légierő könnyebben támogathassa az előre-

nyomuló csapatokat. Miután az egyiptomi vezetés felismerte a hídfő veszélyeit megpróbálta elválni a hídfőbe vezető utakat, ezzel lehetetlenné téve az utánpótlást. Ennek érdekében a 16. gyalog és a 21. páncélosadosztály részei déli irányba, a 7. gyaloghadosztály 25. páncélosdandára északi irányba támadott a rés lezárására, továbbá a Kairó közelében tartalékban állomásoztatott erők egy részét is riadóztatták és elindították a csatorna irányába. Az egyiptomi támadás miatt az izraeli hadvezetésnek el kellett halasztania az Adan hadosztály átkeletését, és az utak megtisztítására kellett küldenie a hadosztály erőit. A hadosztályhoz rendelték még a Saron hadosztály *Raviv* dandárát is. Az ellentámadás azonban csak nagyon nehezen haladt előre, utánpótlás szempontjából pedig az idő egyre jobban sürgette az izraelieket. Ezért az Adan hadosztály alá rendelték a 35. (Jairi) ejtőernyősdandárt is. Továbbá a Déli Parancsnokság a tartalékból elindította a Karen páncélosdandárt is, hogy támogassa a Resev páncélosdandárt a várható újabb egyiptomi támadással szemben. A résben eközben igen heves harcok folytak, a körülbelül 10 km-es útszakaszon a két fél nagyjából 250 harckocsit veszített, és az utak többször is gazdát cseréltek, ráadásul az egyiptomiak továbbra is megtartották a „Kínai-farm” nagy részét.

17-én 3.30-ra megnyitották az „Akavish” és „Tirtur” utat az Adan hadosztály egyéb erői részére, így a műszaki csapatok megkezdheték a hadihidak építését, amivel jelentősen gyorsíthatták a hadianyagok, elsősorban páncélosok átjutását a csatornán. Október 17-én a 3. Hadsereg északi irányba támadó 25. páncélosdandára veszélyesen fenyegette a meggyengült Resev páncélosdandárt, ezért a 600. (Baram) északról és a 217. páncélosdandár (Karen) keleti irányból körbezárták az egyiptomi erőket és majdnem teljesen megsemmisítették.

17-én este az Adan hadosztály is átkelt a csatornán, így már 5 dandár tartózkodott a hídfőben. Október 18-án reggelre a „Kínai-farm” is a zsidók kezére került Most már minden készen állt a hídfő kiszélesítésére, a tervek alapján a Saron hadosztálynak észak felé kellett támadnia Iszmáilija irányába ezzel fenyegetve a 2. hadsereg hátát, míg az Adan hadosztály nyugat illetve dél felé támad Szuez irányába. Mivel október 18–19 éjjelén a Magen hadosztály is átkelt a csatornán így a tervet azzal bővítették ki, hogy a hadosztálynak az Adan hadosztályt kell támogatnia, az elszigetelt egyiptomi erőket meg kell semmisítenie, valamint Abadijánál el kell érnie a csatornát, ezzel bekerítve az egyiptomi erőket.

Október 19-én az izraeli támadás a terveknek megfelelően elindult, a bal szárnyon az előrenyomulást az Adan hadosztály kétlépcsős hadrendben kezdte meg. A hadosztály jobb szárnyán a Baram páncélosdandár nyugati, majd déli irányba támadott, körülbelül 20 km-t nyomult előre, majd egyiptomi ellenállásba ütközve megállt. A második lépcsőben haladó Karen páncélosdandár bevetésével tudtak csak továbbhaladni. A hadosztály balszárnyán az Amir páncélosdandár Fajid irányába támadott, ám a város repülőtere előtt megakadt. 19-én délelőtt megérkezett a Magen páncélosdandár is, amely elkezdte felszámolni az első vonalban harcoló csapatok mögött maradt, elszigetelődött egyiptomi erőket. A nap folyamán a hadosztály élei körülbelül 40 km-t ért nyertek, valamint elfoglalták az el-Sallufa-Kairo út egy részét is.

A hídfő jobb szárnyán támadó Saron hadosztály észak felé nyomult. A hadosztály jobb szárnyán a Matt ejtőernyősdandár 10 km-es előrenyomulás után elakadt. Segítségére sietett a Resev páncélosdandár, minnek hatására az egyiptomi erők visszavonultak. A hadosztály közepén támadó Erez páncélosdandár és a Resev dandár a nap

folyamán körülbelül 25-30 km-t nyomult előre.

Október 20-án folytatódott az izraeli támadás minden irányba. A Baram páncélosdandár is elérte az el-Sallufa-Kairo utat, amit végleg lezárt. Kisebberőekkel megpróbálták még elérni a Szuez-Kairó utat is azonban ez nem sikerült. A hídfő közepén támadó Magen páncélosdandár dél felé támadott és estére elérte a Szuez-Kairó vasútvonalat. A hídfő jobb szárnyán támadó Saron hadosztály nehéz harcokban csak 5-10 km-t nyomult előre, 10 km-re közelítette meg az Iszmáilija-Kairo utat.

Október 21-én az Adan hadosztály dandárai az el-Sallufa-Kairó úttól délre törektek előre, de az egyre erősödő ellenállás miatt csak néhány kilométert haladtak előre. A közepén támadó Magen páncélosdandár egy dandára elérte a Szuez-Kairó vasútvonalat, másik dandára a Szuez-Kairó műutat a 101-es kilométerkőnél. A Saron hadosztály továbbra is csak lassan haladt előre, és estére csak az Iszmáilija-Nílus csatorna partjáig jutottak, a várost nem sikerült bevenni. Eközben a csatorna keleti partján lévő, mindössze 8 km széles hídfőre egyre nagyobb nyomás nehezedett.

A két fronton kialakult, az arab országok szempontjából egyre kedvezőtlenebb helyzet arra kényszerítette az arabokat, hogy tűzszünet megkötését javasolják, amit az ENSZ és a nagyhatalmak is támogattak. Ennek eredményeként született meg az ún. első tűzszünet, ami október 22-én 18.52 perckor lépett életbe.

Október 22-én az izraeliek növelték a támadások ütemét, tudva, hogy a tűzszünet a nap folyamán életbe lép. Ezért az Adan páncélosdandárnak el kellett érnie a Keserű-tavak déli partját, valamint minél jobban meg kellett közelítenie Szuezt. A Magen páncélosdandár pedig azt a parancsot kapta, hogy Szueztől délre érjen ki a Szuezi-csatornához, ezzel teljesen elvágván a 3.

egyiptomi hadsereg utánpótlását, azonban ez a támadás nem járt sikerrel. A jobb szárnyon a Saron páncélosadosztálynak továbbra sem sikerült elfoglalnia Iszmáiliját.

A harcok folytatódtak a tűzszünet életbe lépése ellenére is, mindegyik fél a másikat vádolta a tűzszünet megsértésével. Október 23-25. között a harcok főleg hídfőben folytak, hiszen az izraeliek eddig még nem tudták bekeríteni a 3. Hadsereget, ami Szuezi elfoglalása nélkül nem volt maradéktalanul teljesíthető. A támadás gyorsítása érdekében újabb erőket csoportosítottak át az Északi Arcvonalról, ezekből az Adan hadosztály a *Tamari* vegyes dandárt hozta létre, amelyet rögtön át is szállítottak a hídfőbe. Az Adan hadosztály minden erejét bevetette, hogy megtisztítsa a Szuezi-be vezető utat, de ez erős ellenállás miatt lassan ment. Az izraeli csapatok megpróbálták a várható második tűzszünet életbe lépése előtt elfoglalni Szuezt. Ezért 23-án este a hídfő balszárnyán az Adan hadosztály Baram páncélosdandára és Tamari vegyes dandára folytatta a harcot es-Sallufa-Kabrit térségében, míg két páncélosdandára a szárnyakon tovább nyomult Szuezi felé. A Magen páncélosadosztály áttörve az egyiptomi védelmet, és 24-én éjjelre elfoglalta Abadiját és kiért a Szuezi-öböl partjára, ezzel bekerítve a 3. hadsereg erőit.

Október 24-én 7 órakor az ENSZ Biztonsági Tanácsának felszólítására életbe lépett a második tűzszünet, de ennek ellenére a harcok tovább folytak.

Október 24-én 5.00-ra az Amir és Karen páncélosdandárok elérték Szuezi peremét és megpróbálták menetből elfoglalni, de a támadás az utcai harcok miatt összeomlott. Ezt követően október 25-én és 28-án még megpróbálkoztak a város elfoglalásával, azonban ez nem sikerült.

A tűzszünet életbe lépése után a harcok ellenére a megállapított tűzszüneti vonalak nem változtak. Az izraeli csapatok a 3.

hadsereget végül teljesen bekerítették, habár Szuezi városát nem sikerült maradéktalanul elfoglalniuk, ugyanígy a hídfő északi részén lévő Iszmáiliját sem sikerült bevenniük. Ennek ellenére az izraeli támadás sikeres volt, hiszen a Szuezi-csatornán túli újabb területszerzéssel, komoly előnyre tettek szert a tűzszüneti tárgyalásokra.

Október 28-a után is folytak még kisebb összecsapások a Sínai-félszigeten, azonban a komolyabb hadműveletek véget értek

3. Északi arcvonaltól (Galári-fennsík)

Az északi arcvonalon a szíriai csapatok támadása a Déli Arcvonallal egy időben, 1973. október 6-án tüzérségi és légi előkészítés után 14.20-kor indult.

A szíriai támadást három hadosztály indította. Az arcvonaltól jobb szárnyán a 7. gyalogadosztály hétlépcsős hadrendben támadott Szasza-Vasszet-Gonen irányban. Az első lépcső jobb szárnyán a 68. gyalogdandár, bal szárnyán a 85. gyalogdandár, a második lépcsőben az 1. gépesített dandár és a 78. páncélosdandár nyomult előre. A támadás a bal szárnyon lassan haladt, majd a 188. (Barak) hadosztály 3 km-rel a Bíborvonalt mögött a „Könnyek völgyében” megállította.

Az arcvonaltól középső szakaszán a 9. gyalogdandár támadott el-Harrar – Kfar – Neffek – Ros Pinna általános irányba, jobb szárnyán az 52., bal szárnyán az 53. gyalogdandárral. A 43. gépesített dandár és az 51. páncélosdandár a hadosztály második lépcsőjét alkotta. A bal szárnyon haladó erők a Barak páncélosdandár ellen harcolva 8 km-rel haladta túl a „Bíborvonalt”, a jobb szárnyon azonban az izraeli 7. páncélosdandár a támadást a Bíborvonalon megállította.

A szíriai arcvonaltól bal szárnyán az 5. gyalogadosztály a Rafid-Tibériás-tó irányba támadt jobb szárnyán a 12. gyalogdandárral, bal szárnyán a 61. gyalogdandárral,

második lépcsőjében a 132. gépesített dandárral és a 47. páncéldandárral. A hadosztály 6-án este áttörte a Barak páncélosdandár védelmét, majd három irányba törne előre kb. 10 km tért nyert 7-én reggelre.

Még ugyanaznap szíriai ejtőernyős csapatok elfoglalták a Hermon-hegység csúcsán lévő megfigyelőállást, ahonnan teljesen átláthatták a területet. Az első napon a szíriai támadás délen jól haladt, északon azonban hamar megállították az 1. Galari gyalogdandár bevetésével.

Október 7-én a szíriaiak minden irányban folytatták a támadást, a főcsapást pedig az arcvonal közepére helyezték át, a Damaszkusz–Illuneitra úttól délre.

A nap folyamán folyamatosan érkeztek a frontra mozgósított izraeli csapatok: a 240. (Laner) páncélosadosztály 2 dandára a 17. (Sarig), 19. (Mir) a 79. (Or) páncélosdandárnak és a Tibériás-tó területén vonult fel. Folyamatosan érkeztek a frontra a 146. (Peled) páncélosadosztály részei is.

A délelőtt folyamán az izraeli 7. páncélosdandár kénytelen volt visszavonulni az erőteljes szíriai támadások miatt.

Az arcvonal középső szakaszán a szíriaiak bevetették az 1. páncélosadosztályt, amely az 5. páncélosadosztállyal együtt elfoglalta a Barak páncélosdandár állásait, megközelítették a Tibériás-tó keleti partját, az 1. páncélosadosztály pedig elfoglalta Kfar-Nafferet, azonban az Or páncélosdandár ellentámadása során estére visszafoglalta a várost. Az arcvonal északi részén az izraeli alakulatok harcolva vonultak vissza a 7. gyalogadosztály elől. Az izraeli csapatok az erősítések megérkezése után a Jákob testvérei-híd előtt és a Tibériás-tótól északkeletre megállították az előrenyomuló szír csapatokat.

Október 8-án reggelre az arcvonal középső és déli részén az izraeliek átvették a kezdeményezést, minek újabb tartalékok érkeztek meg a frontra 20. (Peled)

páncélosdandár, 14. (Bar) gyalogadosztály). A középső szakaszon az Or páncélosdandár Ramtanija, még a Sarig páncélosdandár Husnija irányába támadott. A déli szakaszon a 146. (Peled) páncélosadosztály három dandára északkeleti irányba indult meg, és így a két izraeli hadosztály bekerítéssel fenyegette a szíriai 5. és 1. hadosztályt, melyek ezért 7-8 km-t visszavonultak.

Az északi szakaszon azonban nem sikerült megállítani a szíriai erőket, ahol a védekező izraeli erők súlyos vereségeket szenvedtek.

Október 9-én reggel a 7. szíriai gyalogadosztály továbbfolytatta a támadást, bekerítették és megsemmisítették az izraeli 7. páncélosdandár egyes részeit. Az izraeliek azonban sikeres ellenlökést hajtottak végre a szíriai balszárny ellen és elvágták annak összeköttetéseit, így a szíriaiak erők kiindulási állásaikhoz vonultak vissza. Tehát így már az északi szakaszon is az izraeliek kezébe került a kezdeményezés. Az arcvonal középső szakaszán a 240. (Laner) páncélosadosztály elérte a „Bíbor-vonalat”, a déli részen pedig a 146. (Peled) páncélosadosztály szintén elérte a „Bíbor-vonalat”, sőt több helyen át is lépte.

Október 10-én Irak és Jordánia bejelentette, hogy belép a háborúba és csapatokat vezényel a frontra (Irak a 3. és a 6. páncélosadosztály, valamint 100 db repülőgépet, Jordánia pedig páncélosdandárt indított el).

Jelentősebb harci esemény a nap folyamán azonban nem történt.

Az izraeli hadvezetés eldöntötte, hogy október 11-én döntő ellentámadást indítanak Szíria ellen, a Galán-fennsík északi részéről Damaszkusz irányába. Az izraeli erőket az el-Kuneitra–Damaszkusz irányba csoportosították.

Az ellentámadást négy páncélosékkal indították, amelyeknek a feladata az volt, hogy átlépve a „Bíbor-vonalat” áttörjék a szíriai

első védővonalat, amely a vonaltól 1-3 km-re húzódott és 5-7 km mély volt, és harckocsi-akadályokkal és aknamezőkkel volt megerősítve.

Az arcvonal bal szárnyán az Eitan gépesített hadosztály két páncéloséket képezett. Az egyik páncélosékeknek (7. páncélosdandár) Hodert és Beit Jant kellett elfoglalnia. A másik páncéloséket a Barak páncélosdandár megmaradt erői alkották és Holeszt kellett elfoglalniuk. A 7. páncélosdandár sikeresen elfoglalta Hodert, de Beit Jan előtt megállították a szíriai ellenlökések, de a páncélosék így is 7-8 km tért nyert. A Barak páncélosdandár áttörte a védőövet elfoglalta Horfát, majd estére Holeszt, így 10-12 km-t haladtak előre.

Az arcvonal középső részén a „Blaner” páncélosadosztály és két éket képezett, amelyek a Kuneitna–Damaszkusz úttól párhuzamosan támadtak, hogy elfoglalják Kan-Arnabát és Dzsabát. A páncéloséket már a támadás kezdetén erős ellentámadásba ütköztek és súlyos vereségeket szenvedtek. Ezért bevezették az Or páncélosdandár részeit, sőt a Mir páncélosdandárt is.

Az izraeli ellentámadás első napja sikerrel járt, több helyen áttörték a védőövet és 10-15 km-rel visszavetették a szíriai erőket, valamint megközelítették a második védőövet. Ekkor fordult a szír vezetés az egyiptomiakhoz, hogy indítsanak újabb támadást a Sínai-félszigeten az izraeli erők lekötésére.

Eközben a nemzetközi politikában különböző fejleményekre került sor, az Amerikai Egyesült Államok harckészültségbe helyezte erőit, megerősítette a Földközi-tengeren állomásozó 6. flottát, valamint a Szovjetunió is bejelentette, hogy „amennyiben Izrael folytatja bűnös tevékenységét, úgy ezt nem nézheti tétlenül”. A nemzetközi közvélemény is elítélte Izrael újabb területszerzésre irányuló törekvését.

Az izraeli vezetés csapatainak azt a feladatot adta, hogy arcból támadják, illetve

délről kerüljék meg a Damaszkusztól 25-30 km-re lévő második védőövet, hogy így Damaszkusz a messzehordó tüzérség tüzének hatókörébe kerüljön.

Október 12-én a *Ganer* hadosztály támadása kezdetben jól haladt, két dandára jelentős veszteségek dacára is elfoglalták Naszedzset, majd északkeleti irányba, Knaker felé fordult, amely már a második védőövenben feküdt. Az előrenyomuló hadosztály elérte, hogy előttük páncéloserők bontakozzanak szét ellentámadásra, ezért megálltak, hogy ne sétáljanak bele a csapdába. Bevárták az Or páncélosdandárt és egy ugyanolyan tűzsákokat készítettek elő, ahol az ellenséges páncélos erőket csapdába ejthetik és megsemmisíthetik. Mint kiderült ezek a páncélos erők a 3. iraki páncélosadosztály voltak.

Október 13-án reggel az iraki csapatok megindították a támadásukat, és amikor 2-300 m-re megközelítették a „tűzsákokat” az izraeli csapatok tüzet nyitottak, rövid idő alatt 80 iraki harckocsit kilőttek. Az iraki ellenlökés így megghiúsult, ezután ők is visszavonultak a második védőövebe, ahová a nap folyamán beérkezett a 40. jordániai páncélosdandár is. Ezen a napon egyébként az izraeli csapatokat feltöltötték és pihentették.

Október 14-én az arcvonal némileg megszilárdult. Északon a Hermon-hegységre támaszkodott, majd délnyugat felé haladt a Szassa térségig, innentől egyenesen nyugatra haladt a „Bíbor-vonalig”, majd ezt követte a szíriai-jordániai határig. Október 15-én a szíriai parancsnokság felkészült, hogy a 40. jordániai és a szaúd-arábiai 20. páncélosdandárral, a 3. iraki páncélosadosztállyal és a 9. szíriai gyalogadosztály egy dandárával 16-án északi irányban támadást hajtson végre a Laner hadosztály oldalába.

Október 16-án a támadás megindult, ám a 3. iraki páncélosadosztály állásaiba maradt, így az ellentámadás elakadt, így visszatértek kiindulási állásaikba. Délután az iraki-

ak megkésve támadást indítottak, ám rövid idő alatt 60 harckocsit vesztek és visszavonultak. Az ellencsapás így sikertelen maradt, ezek után két napig csak tüzérségi párbaj folyt és az izraeli légierő szíriai célpontokat bombázott.

Október 19-én a szíriai, jordániai és az iraki csapatok több ellenlökést hajtottak végre, sikertelenül. Izrael aznap újabb csapatokat vezényelt át a Déli Arcvonalra. Október 20-án az arab csapatok feltöltötték készleteiket és ellentámadásra készültek. Irak útnak indította a 6. páncélos hadosztályt Szíria felé, míg Jordánia is újabb páncéloserőket küldött frontra. A szíriai ellentámadást október 21-ére tervezték, de az iraki parancsnokság közölte, hogy nem tudnak felkészülni, így a támadást másnapra halasztották. Ezen a napon az izraeliek 1. *Goláni* gyalogdandárának részei ismét megkísérelték visszafoglalni a Hermon-hegységben lévő megfigyelőállást, ami nem járt sikerrel.

22-én az izraeliek újra megpróbálkoztak a figyelőállás elfoglalásával, ám az ellenállás miatt ez csak 23-án reggelre sikerült (Az északi arcvonalon sem vették figyelembe a tüzszünetet.) Október 23-án szórványos tüzérségi párbaj folyt.

Október 24-én Szíria, Jordánia és Irak is elfogadta az ENSZ 339. számú határozat tüzszüneti javaslatát, így a harcok az északi arcvonalon véget értek.

Október 25-én az ENSZ BT a 340. számú határozatában a 22-ei tüzszünet harci helyzete alapján határozta meg a tüzszüneti vonalat.

A NEGYEDIK ARAB-IZRAELI HÁBORÚ

ÁLLOMÁNY ÉS KATONAI ERŐVISZONYOK

	Izrael	Egyiptom	Szíria	Jordánia	Irak	Egyéb arab országok	Arab erők összesen	Erőviszony
Összlétszám	300 000	500 000	140 000	75 000	95 000	180 000	990 000	1:3
Résztvevő létszám	275 000	260 000	140 000	5 000	20 000	25 000	450 000	1:1,6
Hadosztály-parancsnokság	gy.	5	3				8	
	s.	3	2				5	
	pc.	7	2			1	3	
	eje	—	—				—	
össz.:	7	10	5		1	16	1:2,3	
Dandár	gy.	13	14	11			25	
	s.	3	15	6		1	28	
	pc.	19	11	10	1	2	25	
	eje	4	4				4	
össz.:	39	44	27	1	3	77	1:2	

Harcokosi, db	2 000	1 955	1 270	150	300	370	4 045	1:2
Pc. jármű, db	4 000	2 400	1 300	200	300	120	4 320	1:1,1
Tűz. tüzérség	570	1 210	655	36	54	100	2 055	1:3,6
Tűzcső rakéta		30	12				42	
Légvédelmi rakéta	75	880	360	20		20	1 280	
Páncéltörő rakéta	280	850	350				1 200	
Hírcsapat	v., vb.	476	562	310		73	92	1 037
	bc.	12	48	16			64	
	össz.:	488	620	326		73	92	1 101
Egyéb repülőgép	66	70	16				86	
Helikopter	50	82	36			12	130	
Rg./helik. öm.	354/30	690/82	342/36		73/-	92/12	1197/130	
Torpedóromboló		8					8	
Rak. gyorsaság	14	17				9	26	
Tengeraltató	1	12					12	
Hajóegység öm.	43	109				24	133	

Október 27-én a déli arcvonalon is tárgyalni kezdtek az egyiptomi és izraeli erők képviselői a szuezi-kairói műút 101-es kilométerkövével. A megbeszélések november 11-ig tartottak és hat pontban állapodtak meg, amelyek közül az október 22-ei helyzet alapján megállapított tüzszüneti vonal váltotta ki a legnagyobb vitát.

November–decemberben Genfben megkezdődtek a békekonzferencia előkészületei, melyet követően 1974. január 18-án az izraeli és az egyiptomi vezérkari főnök aláírta a déli arcvonalra vonatkozó csapatosztályváltási megállapodást, melynek lényege a következő volt: Izrael visszavonja csapatait a Szuezi-csatorna nyugati partjáról, a keleti parton levő erői pedig 20-30

km-es sávban csökkentett erővel helyezkednek el; ugyanígy tesznek az egyiptomiak is 8-12 km mélységben a csatorna nyugati partján, majd megnyitja a Szezei-csatornát, és a Vörös-tenger bejáratát. A két fél között 6-8 km széles „ütközőövezetet” létesítenek, amelyet az ENSZ csapatok felügyelnek.

Az Északi Arcvonalon a kisebb összecsapások 1974 áprilisig is eltartottak. Májusban a csapatszétválasztási tárgyalásokon némi előrelépés történt, így május 30-án a két fél elfogadta a megállapodást, amit május 31-én alá is írtak.

Ennek lényege a következő volt: Izrael visszavonja csapatait Szassza város körzetéből, kiürít kb. 770 km² elfoglalt területet; Kuneitra városból csapatait 300 m-re nyugatra vonja vissza; 500 m-től 4 km-ig terjedő ütközőövezetet hoznak létre az

ENSZ-erők ellenőrzése mellett, a csapatszétválasztást azonnal megkezdik, a hadifogyókat kicserélik.

A csapatszétválasztási megállapodásokkal a negyedik arab-izraeli háború lényegében befejeződött, ám ez a háború, úgymint a többi, nem oldott meg semmit a Közel-Kelet kérdései közül, amit a későbbi események is igazoltak.

Felhasznált irodalom

- ☞ RÉTI ERVIN: *Háború és béke a Közel-keleten.* Bp., 1975, Zrínyi.
- ☞ OSZETZKY TAMÁS: *Arab-izraeli háborúk, 1948-1982.* Bp., 1984, Zrínyi.
- ☞ KUTI GYÖRGY: *Páncélosok korunk háborúiban.* Bp., 1981.
- ☞ *Top Gun* 1997/9, 10, 12. sz.; 1998/1, 2. sz.

Kiss Gábor Ferenc

Világvége története (1.)

A címben szereplő helyszín nem bibliai vagy mitológiai helyszínre utal, hanem egy Európától igencsak távol eső területre, melynek nevét a világ igazán 1982-ben ismerte meg, egy Argentína és Nagy-Britannia között lezajlott háború kapcsán. Ez a hely a Falkland-szigetek (vagy ahogy „argentínul” nevezik, Malvin-szigetek), mely az öreg kontinenshez képest csakugyan a „világvégen” fekszik. Jelen írás ezt a földgömbön oly jelentéktelen territóriumot és annak történetét az 1982-es dél-atlanti konfliktusig igyekszik bemutatni.

Földrajzi viszonyok

A Falkland-szigetek ma Nagy-Britannia önkormányzattal rendelkező külbirtoka. A szigetcsoport Dél-Amerika déli csúcsától mintegy 480 km-re északkeletre, a Magellán-

szorosától hasonló távolságra keletre fekszik. Két nagy (Nyugat-Falkland, területe 5320 km² és Kelet-Falkland, területe 6750 km²) és kb. 200 kisebb szigetből áll. Területe kb. 12 200 km². Fő- és egyetlen városa a Keleti-Falklandon fekvő *Port Stanley*, 1300 lakossal. A szigeten több kisebb település található de ezek inkább juhtenyésztő közösségek, mint tényleges városok. A szigetek összlakossága jelenleg 2100 fő körül mozog, de az 1982-es háború időszakában 1900 fő volt. A lakosság brit származású és angol anyanyelvű. Vallásilag 70% protestáns, 30% katolikus.

A szigetek közigazgatásának élén a brit korona által kinevezett kormányzó áll. Tanácsadó testülete a végrehajtó tanács, mely a magasabb rangú közigazgatási tisztviselők-ből és a törvényhozás néhány képviselőjéből

áll. A törvényhozó testületnek is a kormányzó a feje. A szigetek kormányzata igazgatja a szintén brit uralom alatt álló Déli-Georgia és Déli Sandwich-szigetet is, valamint a Shag és Clerce sziklazátonyt, amelyek Falklandtól keletre illetve délkeletre 1100-1200 km-re fekszenek. Munkanélküliség nincs, de a lakáshiány akadályozza a bevándorlást. Az oktatás ingyenes és 15 éves korig kötelező. Stanleyben középiskola működik és a kórháza ingyenes egészségügyi ellátást nyújt.

A két nagy sziget északi részén dombság fut végig, melynek legmagasabb pontja a 705 m magas *Mount Osborne* Kelet-Falklandon. A partvidéket völgyek tagolják, melyek jó kikötőhelyet nyújtanak. A szeles, hűvös időjárásra nem jellemzők a szélsőségek, az évszakok között alig van különbség. Az állandó erős nyugati szél sebessége átlagosan 30 km/h körüli, de előfordulnak akár 100 km/h-s szelek is. Az éves átlaghőmérséklet 5 °C körüli, az éves csapadékátlag 635 mm. A növényzet alacsony és sűrű, a tájat nem szakítják meg vadon nőtt fák. A hideg, nedves éghajlat gátolja a növények teljes felbomlását és elősegíti mély tűzegrétegek lerakódását, amit a helyiek tüzelőnek használnak. Az eredeti állatvilágból szárazföldi emlősök gyakorlatilag kipusztultak. Mindennaposak viszont a különféle cetek és delfinek és gyakoriak a déli oroszlánfókák. A környezetvédők a szigeten található nagy létszámú pingvinkolónia védelme érdekében manapság egyre inkább szorgalmazzák egy nemzeti park felállítását.

A szigetek egész területe – kivéve a fővárost – a juhtenyésztést szolgálja. A juhtenyésztő gazdaságok részben családi, részben társasági – Falkland-szigeteki Társaság – tulajdonában vannak. Összesen 700 000 juh él a szigeten s gyapjúhozamukat az anyaországba szállítják. A gyapjas állatok jelentőségére utal az is, hogy arrafele „365-ös”-nek nevezik, mivel az év minden egyes

napjára jut birkahús. A bevételek között a gyapjúkivitel játssza a fő szerepet. A juhok mellett tartanak pár ezer szarvasmarhát is. Az állattenyésztést part menti halászat egészíti ki.

A belső közlekedés közutakon folyik, de a gyakori járhatatlanság miatt fontos a partmenti hajójáratok szerepe is: egy part menti teherhajó járja körbe a két nagy szigetet, begyűjti a gyapjút és kiszállítja a fogyasztási cikkeket. A Mount Pleasant repülőtérrel rendszeres járat közlekedik az anyaországba, útközben az Ascencion-szigeten leszállva. A terepviszonyok miatt a járműállomány szinte csak terepjárókból áll. (Az Ascencion-sziget közlekedési szempontból fontos szerepet játszik mind a falklandiak életében, mind a dél-atlanti brit politikában. A Londontól mintegy 13 000 km-re fekvő Falklandok felé vezető útnak nagyjából a felénél található ez a sziget, Angliától 6700 km-re. E jelentősége a háború folyamán mutatkozott meg.) A kommunikációt műholdas távközlési rendszer segíti.

A szigetek története

Egyes korabeli térképek és útleírások alapján bizonyosnak látszik, hogy a szigeteket már a XVI. század elején spanyol szolgálatban álló tengerészek felfedezték. Angol források szerint *John Davis* angol tengerész pillanthatta meg először, mikor a *Desire* nevű hajójával 1592-ben arra járt. Vitathatatlan viszont, hogy *Sebald de Weerdt* holland tengerész derítette fel őket 1600 körül. A szigetek nevét *John Strong* angol hajóskapitány adta, aki 1690-ben partra szállt a szigeteken. Ő eredetileg a két fő szigetet elválasztó szorost nevezte el *Falkland Sound*-nak, az Admirális kincstárnokáról, Lord Falklandról. Később ezt nevet vonatkoztatták az egész szigetekre. Először a franciák létesítettek állandó telepet a szigeteken: 1764-ben *Louis-Antoine de Bougainville* vezette expedíció épített bázist a Kelet-

Falklandon, melyet a francia uralkodóról *Port Louis*-nak neveznek el. Lakosságát 17 hugenotta alkotta. A következő évben a brit haditengerészet is megjelent a térségben *John Byron* sorhajókapitány vezetésével. Azt a helyet, ahol partra szálltak az Admiralitás akkori első lordjáról *Port Egmont*-nak nevezték el. Térképészeti munkálatokat folytattak a térségben majd tovább álltak. Brit település 1766-ban létesült a Nyugati-Falklandon *John McBride* kapitány által. A térségben ez időtől kezdve indult meg a kereskedelmi célú fókavadászat. A gyors növekedésre jellemző, hogy az 1780-as évek közepére évente több millió darab bőrt exportáltak a szigetekről.

Az angol és francia dél-atlanti jelenlét kiváltotta a területet saját érdekszférájának tekintő Spanyolország tiltakozását. 1767-ben a franciáktól a spanyolok 24 000 fontért megvették birtokaikat, 1770-ben pedig kiűzték a briteket. A következő évben azonban háborús fenyegetéssel visszatértek s visszaszerezték nyugat-falklandi birtokaikat. Az angolok alapvetően nem területi igényeik miatt makacsodtak, inkább az őket ért gazdasági károk miatt szerettek volna elégtételt. Az elégtételbe beleegyeztek a spanyolok, így 1774-ben Anglia kiűrtette a szigeteket. A távozó angolok azonban egy táblát hagytak ott, melyen egy felirat a világ tudomására hozza, hogy a szigetek az angol király tulajdonát képezik. Tettelesen azonban sokáig nem tesznek semmit a szigetek megszerzése érdekében. A táblát a spanyolok Buenos Aires-be szállították, s ott is tartották 1806-ig, mikor is a várost megszálló angolok visszaszerezték azt.

1774-től 1810-ig, Spanyolország zavaraltanul birtokolta a Falklandokat, melyet 1777-től a Rio de la Plata-i (Buenos Aires) alkirályság alá tartozott. 100 katonát és patagóniai indián rabszolgával népesítik be a települést. A szigetek tulajdonlásában a San Martin vezette forradalom kitörése

(1810. május 25.) s győzelme hoz csak változást. A megalakult Dél-Amerikai Egyesült Tartományok, mely 1816-ban függetlenné nyilvánította magát Spanyolországtól, 1820-ban kihirdette szuverenitását a Falkland-szigetek felett, s egy hajót küldve birtokba is vette. 1826-ban nevezik ki a terület kormányzójává Louis Vernet-t. 1831-ben Vernet parancsára elfognak egy térségben vadászó amerikai fókavadászhajót. Erre a Lexington amerikai hadihajó lőtte és lerombolta az argentin telepet, Puerto de la Soledadot, megtorolva az amerikai hajót ért incidenst. A lerombolt kikötőt elhagyta az argentin tisztviselői kar és lakosság nagy része. Miután az eset az argentin kormány tudomására jutott, 1832-ben megszakította a diplomáciai kapcsolatokat az Egyesült Államokkal s csak 12 év múlva megegyeztek fel a viszonyt s rendezik egymással való kapcsolataikat. A szinte lakatlan szigetek megszerzésére ekkor lépett akcióba Nagy-Britannia.

William Parish Buenos Aires-i brit konzul az összetűzés után értesítette a brit kormányt a történekekről, s arról is, hogy a terület szinte üresen áll. Ekkor adják ki a parancsot *John James Onslow* kapitánynak, hogy *Clio* nevű korvettjével haladéktalanul induljon a térségbe, s szerezzen érvényt az angol befolyásnak, hozza rendbe Port Egmont erődjét. 1833. január 2-án a kapitány ultimátumot adott át az ottmaradt argentinoknak, hogy felhúzhassa a brit lobogót Puerto Soledadban. Másnap elfogadták az angol feltételeket, elhagyták a szigeteket s átengedték a brit koronának. Onslow kapitány berendezkedett s kinevezte a szigetek első kormányzójának *Henry Smith* hadnagyot. A következő évben az egész szigetet fennhatóságuk alá vonták s megkezdték a közigazgatás kiépítését.

Rögtön a brit bevonulás után, 1833. január 15-én az angol külügyminisztériumba megérkezett az első hivatalos argentin

tiltakozás. Ettől kezdve évente érkeznek Buenos Airesből a hasonló tartalmú, a diplomácia nyelvén megfogalmazott, franciául írt protestáló iratok, melyekkel Londonban érdemben nem is foglalkoznak. 1888-ban *Quijano Costa* argentin külügyminiszternek Jenner brit megbízott a következő – igazi nagyhatalmi státusból fakadó – választ adta át: „*Ófelsége kormánya megtagad minden vitát mely kétségbe vonja Ófelsége jogát a Falkland-szigetekre*”. A szigetek kérdése argentin nemzeti ügygé vált. Az évente átadott tiltakozó jegyzékek mellett az iskolában tananyagként szerepel az angol támadás s minden településen évente megrendezik a Malvin-szigetek napját.

1841-ben polgári kormányzót neveztek ki a szigetek élére. A szigetcsoportra brit lakosság települ, kiknek egy része az állami hatóságoknál dolgozik, de jelentősebb részük a környező vizeken folyó halászatból, bálnavadászatból él. Ekkor kezdik el a gazdaságilag is jelentőssé váló juhtenyésztést. Pásztorok nagy ellenfelei a vadkuttyák voltak, ezért módszeresen pusztították őket. Az utolsó vadkuttyát 1875-ben lőtték ki. A betelepült juhtenyésztők segítették az argentin birkatenyésztés megteremtését.

A közigazgatás központját 1844-ben helyezték át mai fővárosba, Stanley-be, ahol megalakult az első helyi tanács. 1851-ben a többi gyarmati társaság mintájára hozták létre a Falkland-szigeteki Társaságot (*Falkland Islands Company*). A társaság – bár nem éri el a történelemből is ismert hatalmas gyarmati vállalkozások méretét – azóta is nagy szerepet játszik a szigetek életében, mai napig ez a szigetek legnagyobb juhtenyésztő vállalkozása. A Falklandon élő mintegy 1800 fős közösség 1885-től önfenntartóvá vált s a sziget 1892-ben gyarmati státust kapott. Majd megkapja tartozékként a Déli-Georgia és Déli-Sandwich-szigeteket, melyek 1908 óta tartoznak angol fennhatóság alá. E szigetekon hatalmas bálnavadász kolónia

alakult ki, melynek központja a Déli-Georgián található Grytviken lett. A többféle bálnavadász náció által lakott település a vadászat tiltásáig (1965) működött, utána kiürült. Csak romok maradtak utána: bálnazsírtartályok, feldolgozóhelységek, lakóházak maradványai. E két szigetre is bejelentették az argenti igényt, Déli-Georgiara 1927-ben, Déli-Sandwich-szigetre pedig 1948-ban.

A nemzetközi hírekbe újra csak az első világháború idején jelentek meg a szigetek. A Távol-Kelet német gyarmatain állomásozó német hadihajók egyesültek egy öt hajóból álló rajba és a Németországba való hazatérést akarták megkísérelni. A Malakka-szoroson és az Indiai óceánon át vezető utat veszélyesnek ítélték s úgy gondolták, nagyobb az esély a sikerre, ha a Horn-fokon keresztül térnek haza. Áthajózták a Csendes-óceánt, sikeresen átkeltek a Horn-fokon, de a Falkland-szigetekenél brit hajóhadba ütköztek. Ugyanis közben *Fischer* tengernagynak, az Admirális első lordjának a parancsára a Földközi-tengeren állomásozó brit flotta két legerősebb hajóját, az *Inflexible* és az *Invincible* csatacirkálókat a térségbe vezényelték, s azok négy másik cirkálóval egyesülve rajtaütöttek a német hajórajon. 4 német hajót elsüllyesztettek, az ötödik, a Dresden elmenekült s csak később, 1915-ben a Juan Fernandez-szigetekenél sikerül elsüllyeszteni.

A második világháború kitörésével az angolok 6 hajót vezényeltek a szigetekhez, talán a japán flottától tartva s jelentősen megerősítették az ott állomásozó szárazföldi erőket is, 2000 főre növelve létszámukat. A Midway-szigetekenél elszenvedett japán vereség, illetve a USA megerősödésével 1942 végére csökken a brit jelenlét is. Közben Argentína nem adta fel falklandi aspirációit s ez 1943-ban majdnem egy kisebb fegyveres összecsapáshoz vezetett. Jelentősebb fellépést azonban nem akart provokálni, mivel

nem akart szembekerülni a szövetséges koalícióval, annak ellenére, hogy Buenos Airesben németbarát vezetés kezében volt a hatalom. Ez időben Argentínának első ízben sikerül megszerezni a közép- és dél-amerikai országok támogatását azzal, hogy a azok elismerték Argentína jogait a Falkland-szigetekre.

A világháború után a felélenkülő antikolonialista mozgalmakkal együtt újra terítékre került a szigetek ügye. 1949-ben London és Buenos Aires megállapodást kötött a konfliktusok békés rendezéséről. A gyarmatok ügyeivel foglalkozó ENSZ bizottság 1964-ben tűzte napirendre a Falkland-szigetek kérdését. Argentína az 1493-as pápai bullákkal támasztotta alá igényét s hivatkozott az 1494-es tordesillasi szerződésekre is, amelyek a bullákat úgy módosították, hogy Spanyolország és Portugália felosztja egymás között az Újvilágot. Argentína arra hivatkozott, hogy Spanyolország jogutódja, valamint hogy a szigetek Dél-Amerika szomszédságában fekszenek s hogy a gyarmati helyzetnek véget kell vetni. A brit kormány indokai közt szerepelt, hogy 1833 óta „nyíltan, folyamatosan tartotta birtokában, megszállása és igazgatása alatt” a szigeteket s hogy az ENSZ Alapokmányának megfelelően önrendelkezési jogot fog adni a szigetlakóknak. Szerintük az argentin uralom nem szüntetné meg a gyarmati helyzetet, hanem a lakók akarat ellenére valóban gyarmattá tenné a szigeteket. Végül az ENSZ közgyűlése 1965. december 4-én elfogadta a 2065. sz. határozatot, amelyben felszólították az érdekelt feleket, hogy tárgyaljanak a békés megoldásról, s vegyék figyelembe a szigetlakók érdekeit is. A határozat ezenkívül a szigetek kétnyelvű – angol és spanyol – elnevezését egyenlőnek tekinti.

1966-ban meg is kezdődnek a tárgyalások, de mivel nem nagyon érnek el eredményt, a közgyűlés 1967-ben és '69-ben

sürgette a feleket a megegyezésre, s az 1973. decemberi határozat is az eredménytelenség miatt aggódik. 1975-ben a vita napirendre kerül az el nem kötelezett országok limai miniszteri értekezletén, mely záróhatározatában Argentína jogos követelései mellett foglalt állást. Az 1976-os el nem kötelezettek V. kongresszusa is az argentin igényt támogatta. A megszakadt tárgyalásokat Algéria közvetítésével újakezdődnek, s az el nem kötelezettek ismét kiállnak Argentína mellett. Ezen megbeszélések is eredménytelenül záródtak. 1981-ben argentin javaslatra veszik fel a tárgyalásokat 1982. február 26–27-én New Yorkban találkoznak is.

Eme diplomáciai légkörbe robbant be meglepetésszerűen a háború. Noha a helyzetet nem sikerült tárgyalások útján megnyugtatóan rendezni, részmegállapodások azért születtek. 1971-ben kötötték meg a hírközlési és postaegyezményt, melynek előzményeit a következő bekezdés ismerteti. 1974-ben a szigetek olajellátásáról kötöttek egyezményt, mely szerint a *Yacimiento Petrolífero Fimcales* látja el a Falklandokat olajjal és fölgázzal. Ez nagy könnyebbséget jelentett a szigetlakóknak, mivel a körülményes tőzefűtésről áttérhettek az olaj felhasználására.

A '60-as években már történtek kisebb incidensek. Ilyen miniválság volt az ún. bélyegháború, melynek során az argentin posta nem volt hajlandó továbbítani a „Falkland Islands” feliratú leveleket. 1968-ban argentin fiatalok egy bérelt (mások szerint eltérített) repülőgépen leszálltak Nyugati-Falklandon, s csak a két nap múlva helyszínre érkező brit hatóságok távolították el őket. 1974-ben a szigetek önálló pénzt kapott, a falklandi fontot, mely természetesen egy árfolyamon volt az angol fonttal.

A felvázolt események után, felmerül a kérdés, mi adja e távoli szigetcsoport jelentőségét? Jelentős, mert fontos közlekedési útvonalak mentén fekszik. A stratégiai

fontos Panama-csatorna kiesése esetén a Horn-fokon át vezető dél-atlanti útvonal venné át a közép-amerikai vízi útvonal szerepét s ennek az útvonalnak a biztosításában kulcsszerepet kapna a Falkland-szigetek, mint a térség „Máltája”.

Jelentős gazdaságilag is. Jelentős a juhtenyésztés, a halászat, de ezeknél is jelentősebbek a szigetek körül élő krill rákok tömegei, melyek feldolgozásuk esetén jelentős élelmiszeranyagot jelentenek. Geológiai adatok szerint a szigetek körül nagy kőolajkészletek találhatóak. Bár számítások szerint kitermelésük jelenleg még az északi-tengeri olajnál is drágább lenne, előbb-utóbb sor kerül erre is.

Mindezen felsorolt érvek azonban eltörpülnek az utolsó mellett. Vagyis, hogy a Falklandok ugródeszka a „jégbe fagyott torta”, az ásványkincsekben gazdag Antarktisz irányába. Nagy-Britanniának – akárcsak a térség (Chile, Argentína) és a világ számos országának – területi igényei vannak a déli kontinensen. Az igényeket az 1959-es Antarktisz-szerződés értelmében – s nem utolsó sorban a nagyhatalmi jelenlét miatt – nem lehet sem békés, sem fegyveres úton realizálni. A szerződés értelmében az érdekelt államok az Antarktison nem tarthatnak fegyveresen erőt, vagyis demilitarizált területté nyilvánítják a kontinenst. Emellett a szerződés időtartama alatt folytatott bármi-

lyen tevékenységet az aláíró felek nem ismernek el a későbbiekben sem jogalapnak területi igény alátámasztására. Ezen igényeket a felek a szerződés időtartamára felfüggesztették.

Az Anglia által létrehozott Brit-Antarktiszi Területek, 5 425 000 km²-en, – melyből 1,7 millió km² a szárazföldek felszíne – fekszik. Ezt a hatalmas területet főbiztos igazgatja, akinek székhelye a Falkland-szigeteken van. 1962-ben a Déli-Georgia és Déli-Sandwich szigetek a Falkland szigetek függőségi területének tekinthető. Vagyis a Falklandok elvesztése e területek feletti kontroll s az Antarktisz felé vezető út egy állomásának elvesztését is jelenti.

Felhasznált irodalom

- ☞ *Britannica Hungarica.* (vonatkozó szócikkek).
- ☞ GALÁNTAI JÓZSEF: *Az első világháború.* Bp., 1980.
- ☞ HALMOSY DÉNES: *Nemzetközi szerződések, 1945–1982.* Bp., 1985.
- ☞ LAINO, DANIEL MAÒANA: *Harc a Falkland-(Malvin-) szigetekért, 1982.* Bp., 1985.
- ☞ *The New Encyclopaedia Britannica.* (vonatkozó szócikkek).
- ☞ RÉTI ERVIN: *Háború a világ végén.* Bp., 1982.

